

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta (HE 42/2021 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Olli Sorainen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Tapani Aaltela, sosiaali- ja terveysministeriö
- erikoissuunnittelija Anniina Jokinen, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)
- lakimies Jussi Hyrkäs, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- johtaja Janne Marttinen, Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö
- palvelupäällikkö Kari Pikkarainen, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
- toimitusjohtaja Janne Naapanki, Arctic International Oy
- apulaisjohtaja Antti Hakala, Elintarviketeollisuusliitto ry:n Luonnontuoteteollisuusyhdistys
- toimialapäällikkö Marika Säynevirta, Elintarviketeollisuusliitto ry:n Luonnontuoteteollisuusyhdistys
- oikeustieteen tohtori Jaana Paanetoja
- tutkija Pekka Rantanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- oikeusministeriö
- ympäristöministeriö
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
- Rikosuhripäivystys
- Teollisuusliitto ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Arktiset Aromit ry
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia. Ehdotetun uuden lain tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa sekä tasapuolistaa luonnontuotealalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Laki tukisi luonnontuotealan kasvua ja kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittymistä.

Laissa säädettäisiin luonnontuotteiden kerääjän sekä luonnontuotekeruualan toimijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista, velvollisuuksien noudattamisen valvonnasta sekä velvollisuuksien lainmilyönnin seuraamuksista. Näistä seikoista ei ole nykyisin säädetty laissa, vaan niistä on osin sovittu niin sanotussa aiesopimusmenettelyssä. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi olla luotettava. Maksun veloittaminen luonnontuotteiden kerääjien rekrytointia koskevista palveluista kiellettäisiin. Luonnontuotekeruualan toimijalla olisi yhteistoimintavelvoite keruutuloksen parantamiseksi. Työsuojeluviranomainen valvoisi lain noudattamista siltä osin, kuin valvonta ei kuulu muun toimivaltaisen viranomaisen vastuulle. Neuvontaa lain soveltamisesta antaisivat työ- ja elinkeinotoimisto sekä työsuojeluviranomaiset yhdessä.

Ehdotettu laki ei koskisi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten maahantuloa tai maassa oleskelun edellytyksiä. Työ- ja elinkeinotoimistolle kuitenkin säädettäisiin tehtäväksi antaa Suomen ulkomaan edustustolle pyynnöstä lausunto kerääjän maahan kutsuvan luonnontuotekeruualan toimijan taloudellisista ja eräistä muista edellytyksistä. Ehdotettu laki ei myöskään vaikuttaisi luonnontuotteiden keräämisen oikeudellisen luonteen määrittelemiseen. Lakia sovellettaisiin silloin, kun ei katsota olevan kyse työsuhteesta. Jos kyse on työsuhteesta, sovellettaisiin työlainsäädäntöä samoin kuin nykyisinkin.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia siten, että velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään ennen luonnontuotteiden keruun satokautta 2021.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta (jäljempänä *luonnontuotteiden kerääjälaki*). Lakia sovelletaan kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Samalla ehdotetaan muutettavaksi harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia (1207/2010) siten, että TE-toimistot saavat käyttöönsä velvoitteidenhoitoselvitykset luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten.

Luonnontuotteista erityisesti luonnonmarjojen hyödyntämisellä on Suomessa pitkät perinteet, ja niitä käytetään mm. elintarvikkeissa ja juomissa edelleen hyvin monin tavoin. Luonnontuotekeruualan teollisuus tarvitsee raaka-ainetta niin paljon, että ulkomaalaiset kerääjät eivät ole suuressa määrin korvattavissa kotimaisilla kerääjillä. Viime vuosina Suomessa on ollut ulkomaalaisia luonnonmarjanpoimijoita noin 2 500—3 000, joista valtaosa on ollut thaimaalaisia. Ukrainalaisia on ollut vuosittain joitakin satoja. Myös kotimaiset poimijat keräävät runsaasti marjoja, mutta etenkin kotitarpeisiin ja enenevässä määrin myös suoraan kuluttajille esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

Luonnontuotteiden kerääjien maahantulo tapahtuu Schengen-viisumin nojalla. Viisumivelvollisuudesta vapautettujen maiden kansalaiset, kuten ukrainalaiset, joilla on biometrinen passi, voivat saapua Suomeen viisumivapaasti. Keruutyöstä, kerääjien olosuhteista Suomessa tai kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden välisistä oikeussuhteista tai oikeusturvaan liittyvistä seikoista ei ole nimenomaisia säännöksiä missään laissa.

Luonnontuotteita kerääviä ulkomaalaisia on Suomessa joutunut hyväksikäytön uhriksi, ja joissakin tapauksissa on ollut kyse jopa ihmiskaupasta. Kerääjien olosuhteiden ja ansiomahdollisuuksien parantamiseksi ja hyväksikäytön riskin pienentämiseksi sekä yritysten kilpailutilanteen tasa-
puolistamiseksi ja turvaamiseksi on syksystä 2014 lähtien viranomaisten ja luonnontuotekeruualan yritysten välillä sovellettu luonnontuotteiden poiminnan aiesopimusmenettelyä. Menettelyn myötä kerääjien asema ja luonnontuotekeruualan toimijoiden tasavertainen kilpailuasema ovat parantuneet, mutta ongelmana on ollut aiesopimuksen heikko velvoittavuus ja menettelyn hidas reagointi epäkohtiin. Yksittäisiä hyväksikäyttötapauksia esiintyy edelleen aika ajoin, ja hyväksikäytön riski on suuri, koska kerääjät ovat käytännössä monella tavalla sidoksissa luonnontuotekeruualan toimijaan.

Thaimaan viranomaiset ovat pitäneet merkittävänä puutteena sitä, että thaimaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat Suomessa vailla lainsäädännön tuomaa turvaa. Esille tulleet hyväksikäyttötapaukset ovat merkittävästi lisänneet Thaimaan viranomaisten epäluottamusta koko luonnontuotekeruualaan Suomessa. Thaimaa rajoitti kerääjien maastalähtölupien määrää vuosina 2018 ja 2019 enintään 2 500 henkilöön, kun se aiemmin oli ollut 3 500—4 000 kerääjää. Rajoitus aiheutti alan elinkeinolle vaikeuksia saada tarvitsemaansa raaka-ainetta ja huononsi yritysten kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyn edellytyksiä.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

Esityksen tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja pienentää hyväksikäytön riskiä. Tavoitteena on lisäksi tasapuolistaa luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa sekä luonnontuotekeruualan toimijoiden vastuita kerääjistä selkeytetään lainsäädännöllä, ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Kerääjän oikeudellinen asema

Ehdotetun luonnontuotteiden kerääjälain 3 §:n mukaan kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan oikeudet ja velvollisuudet kerääjän Suomessa oleskelun aikana määräytyvät voimassa olevan lainsäädännön sekä kerääjälaisissa säädetyn mukaisesti. Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetty työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan oikeussuhteessa ehdotetun lain sijasta mainittua lakia ja uusi laki syrjäytyy.

Valiokunta pitää esitykseen valittua lähtökohtaa oikeana ja korostaa, että uudella lailla ei ole tarkoitus säätää kerääjän asemasta yrittäjän ja työntekijän välimaastossa, vaan vahvistaa kerääjien oikeudellista asemaa niissä tapauksissa, joissa ei ole kyse työsuhteesta. Luonnontuotteiden kerääjälaille ei siis luoda uutta yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon sijoittuvaa uudenlaista työsuhdetta, ns. kolmatta kategoriata.

Luonnontuotteiden keruun saattaminen työsopimussuhteiseksi edellyttäisi ilmeisesti työsopimuksen määritelmän muuttamista työsopimuslaissa siten, että se kattaa myös luonnontuotteiden keruun. Esityksen mukaan hallituskauden loppuun mennessä on työ- ja elinkeinoministeriön johtamassa työelämän sääntelyryhmässä yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa tarkoitus selvittää työsopimuksen käsitteen laajentaminen myös luonnontuotteiden kerääjien sisällyttämiseksi työsopimuksen käsitteeseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että luonnontuotekerääjien oikeudellisen aseman selvittämistä ja kehittämistä jatketaan.

Valvonta ja viranomaisyhteistyö

Ehdotetun luonnontuotteiden kerääjälain 9 § 1 momentin mukaan lain säännösten noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset siten, kuin laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) säädetään, siltä osin kuin valvonta ei kuulu muulle toimivaltaiselle viranomaiselle.

Valiokunta pitää tärkeänä, että valvontaa suoritetaan laaja-alaisena viranomaisvalvontana, ns. moniviranomaisvalvontana, joka mahdollistaa työsuojelu-, terveys-, palo-, vero- ja maahanmuuttoviranomaisten yhteistoiminnan ja jolla voidaan tehokkaasti ja ajantasaisesti puuttua mahdollisiin ongelmiin. Valiokunta huomauttaa, että vakavan hyväksikäytön muodot ilmenevät usein olosuhteiden kokonaisuudesta eivätkä yksittäisen lainkohdan rikkeenä.

Resurssit. Esityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö kohdentaa valtakunnallisen laissa tarkoitettua erikoistumistehtävän saaneelle työ- ja elinkeinotoimistolle tehtävän hoitamiseen kahden henkilötyövuoden pysyvän lisäresurssin. Sosiaali- ja terveysministeriö kohdentaa aluehallinto-

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

viranomaiselle uuden valvontatehtävän mahdollistamiseksi 4—5 henkilötyövuoden resurssin. Tämä resurssi katetaan esityksen mukaan työsuojeluviranomaiselle ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseen jo kohdennetusta 15 henkilötyövuoden lisäresurssista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ulkomaisen työvoiman valvontaan osoitetusta 15 henkilötyövuoden lisäresurssista ei voida kokonaan kattaa valvonnan edellyttämää 4—5 henkilötyövuotta, vaan valvontaa varten tarvittaisiin esitetyn lisäksi 2—3 lisähenkilötyövuoden lisäys. Valiokunta pitää valvontaan osoitettavan lisäresurssin osoittamista välttämättömänä.

Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet

Luonnontuotekeruualan toimijalla tarkoitetaan ehdotetun luonnontuotteiden kerääjälain 2 §:n 2 momentin mukaan sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu ulkomaalaisen maahan, sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita.

Laki koskee siten kahdenlaisia luonnontuotekeruualan toimijoita eli yhtäältä kerääjän Suomeen kutsunutta toimijaa ja toisaalta toimijaa, joka myöhemmin Suomessa järjestää kerääjälle majoituksen ja ruokahuollon tarkoituksena ostaa häneltä kerättyjä luonnontuotteita. Säännös liittyy kerääjän oikeuteen myydä keräämänsä luonnontuotteet kenelle tahansa sekä siihen, että kerääjän maahan kutsunut toimija ei voisi välttyä esitetyn lain mukaisesta vastuusta siirtämällä kerääjän esimerkiksi alihankkijansa majoitukseen.

Ehdotetun luonnontuotteiden kerääjälain 6 §:ssä säädetään luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksista. Esityksen perustelujen (HE 42/2021 vp, s. 21—23) ja luonnontuotteiden kerääjälain 6 §:n johdantokappaleen mukaan 6 §:n mukaiset velvoitteet koskisivat vain kerääjän Suomeen kutsunutta luonnontuotekeruualan toimijaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan luonnontuotteiden kerääjälain 6 §:n mukaiset velvollisuudet on kuitenkin tarkoitettu koskemaan toimijoita kummassakin 2 §:n 2 momentissa määritellyssä roolissa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa johdantokappaleen tarkentamista siten, että tämä tarkoitus ilmenee pykälästä yksiselitteisesti.

Luonnontuotteiden sisäänostohinta. Esityksessä ehdotetun 6 §:n mukaan luonnontuotekeruualan toimijan tulee huolehtia siitä, että kulloinkin voimassa olevat luonnontuotteiden sisäänostohinnat ja kerääjältä veloittavat kulut ovat kerääjän tiedossa (6 kohta). Koska kerättyjen luonnontuotteiden sisäänostohinta on merkityksellinen myös kerääjän harkitessa Suomeen tulemista, tieto sisäänostohinnasta tulee antaa kerääjälle jo ennen tämän Suomeen lähtemistä.

Valiokunta katsoo, että ehdotettua 6 kohtaa on tarpeen muuttaa siten, että siitä ilmenee, että kyse on vähimmäishinnoista, joilla luonnontuotekeruualan toimija sitoutuu ostamaan kerääjältä luonnontuotteita. Luonnontuotteiden ostohinnat voivat muuttua keruukauden aikana markkinatilanteen mukaan, eikä ole perusteltua edellyttää, että kutsujalla olisi mahdollisuus ennakoida tätä vaihtelua. Suomeen lähtöä koskevan päätöksen kannalta on kuitenkin olennaista se, että kerääjällä on käsitys vähimmäisostohinnoista, jotka luonnontuotekeruualan toimija sitoutuu kerääjälle

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

maksamaan. Toimijan, joka viisumia haettaessa kutsuu ulkomaalaisen maahan, tulee huolehtia siitä, että tieto vähimmäisostohinnoista on kerääjän tiedossa jo ennen Suomeen saapumista.

Lisäksi valiokunta huomauttaa, että kerääjän tulee saada tiedot toimijan voimassa olevista luonnontuotteiden sisäänostohinnoista ja kerääjiltä perittävistä kuluista myös, kun kerääjä on jo Suomessa. Tiedot ovat kerääjälle tarpeen esimerkiksi, jos tämä siirtyy Suomessa jo ollessaan muun toimijan kuin viisumia haettaessa kerääjän kutsuneen toimijan majoitukseen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa säännöstä täsmennettäväksi siten, että vähimmäisostohintojen ja kulujen ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja toimijoita, mutta ennen kerääjän Suomeen saapumista vain toimijaa, joka viisumia haettaessa kutsuu kerääjän maahan.

Seuranta ja vaikutusten arviointi

Valiokunta huomauttaa, että ehdotetusta laista ja siinä säädettävistä luonnontuotekeruualan toimijoiden vastuista ja velvoitteista huolimatta kerääjien asema on edelleen haavoittuva. Luonnontuotteita kerätään usein maaseudulla, kerääjien tukikohtiin ei välttämättä ole julkista liikennettä eikä kerääjillä aina ole tosiasiallista mahdollisuutta myydä kerättyjä tuotteita toiselle ostajalle tai vaihtaa majoitusta. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön vaikutuksia luonnontuotteiden kerääjien oikeuksien toteutumiseen seurataan tarkasti. Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa lain vaikuttavuudesta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

6 §. Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet. Pykälän johdantokappaleen mukaan säännöksessä säädetyt velvollisuudet koskevat kerääjän Suomeen kutsunutta luonnontuotekeruualan toimijaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan velvollisuudet on kuitenkin tarkoitettu koskemaan toimijoita kummassakin 2 §:n 2 momentissa määritellyssä roolissa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa johdantokappaleen täsmentämistä siten, että tämä tarkoitus ilmenee pykälästä yksiselitteisesti.

Esityksessä ehdotetun *1 momentin 6 kohdan* mukaan toimijalla on velvollisuus huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan voimassa olevat luonnontuotteiden sisäänostohinnat sekä kerääjältä veloittavat kulut ovat kerääjän tiedossa jo ennen kerääjän Suomeen saapumista. Säännöksen tarkoituksena on antaa kerääjälle tietoa siitä, mitkä hänen ansaintamahdollisuutensa Suomessa ovat. Valiokunta katsoo, että 6 kohtaa on tarpeen muuttaa siten, että siitä ilmenee, että kyse on vähimmäishinnoista, joilla luonnontuotekeruualan toimija sitoutuu ostamaan kerääjältä luonnontuotteita. Luonnontuotteiden ostohinnat voivat muuttua keruukauden aikana markkina-tilanteen mukaan, eikä ole perusteltua edellyttää, että kutsujalla olisi mahdollisuus ennakoida tätä vaihtelua. Suomeen lähtöä koskevan päätöksen kannalta on kuitenkin olennaista se, että kerääjällä on käsitys vähimmäisostohinnoista, jotka luonnontuotekeruualan toimija sitoutuu kerääjälle maksamaan.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

Kerääjän tulee saada tiedot toimijan voimassa olevista luonnontuotteiden sisäänostohinnoista ja kerääjiltä perittävistä kuluista myös, kun kerääjä on jo Suomessa. Tiedot ovat kerääjälle tarpeen esimerkiksi, jos tämä siirtyy Suomessa jo ollessaan muun toimijan kuin viisumia haettaessa kerääjän kutsuneen toimijan majoitukseen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa säännöstä täsmennettäväksi siten, että vähimmäisostohintojen ja kulujen ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja toimijoita, mutta ennen kerääjän Suomeen saapumista vain toimijaa, joka viisumia haettaessa kutsuu kerääjän maahan.

8 §. Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät. Pykälän *1 momentin* mukaan työ- ja elinkeinotoimiston tehtävänä on arvioida, onko toimija lain 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Arvio annetaan toimijan pyynnöstä vuodeksi kerrallaan.

Valiokunta ehdottaa 1 momenttia muutettavaksi siten, että sana ”pyynnöstä” muutetaan ilmaukseksi ”hakemuksesta”.

10 §. Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomus. Valiokunta ehdottaa *1 momentin* sanamuotoa tarkennettavaksi siten, että siitä käy esitettyä selkeämmin esiin, mitä työsuojeluviranomaisen kehotuksella tarkoitetaan.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ehdotetun lain perusteella jää epäselväksi, millä tavoin valvova viranomainen puuttuisi ja mitkä olisivat seuraamukset tilanteissa, joissa luonnontuotekeruualan toimija harjoittaa laissa mainittua toimintaa ilman viranomaisen antamaa päätöstä luotettavuudestaan. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa lisättäväksi *1 momenttiin uuden 4 kohdan*, jonka mukaan rangaistussäännös ulotetaan koskemaan myös sellaista luonnontuotekeruualan toimijaa, joka ilman voimassa olevaa päätöstä luotettavuudestaan toimii 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Valiokunta on lisäksi tehnyt pykälän 1 momenttiin teknisen korjauksen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 42/2021 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 42/2021 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja ansaintamahdollisuuksia sekä yhdenmukaistaa luonnontuotekeruualan elinkeinotoiminnan edellytyksiä.

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

Luonnontuotekeruualan toimijalla tarkoitetaan tässä laissa sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu kerääjän maahan sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita.

Tämä laki koskee tuloverolain (1535/1992) 89 §:ssä tarkoitettuja luonnontuotteita, joita on luvallista poimia jokamiehenoikeuden nojalla ilman maanomistajan suostumusta.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislakia (301/2004).

Kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan oikeudet ja velvollisuudet kerääjän Suomessa oleskelun ja työskentelyn aikana määräytyvät voimassa olevan lainsäädännön sekä tässä laissa

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

säädetyin mukaisesti. Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä kerääjän vahingoksi, on mitätön.

Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemesta mainittua lakia.

4 §

Kerääjän oikeudet

Kerääjällä on oikeus:

- 1) myydä keräämänsä luonnontuotteet valitsemalleen taholle;
- 2) siirtyä luonnontuotekeruualan toimijan järjestämästä majoituksesta ja ruokahuollosta valitsemaansa muuhun majoitukseen ja ruokahuoltoon, jos maahantulon tarkoitus ei muutu;
- 3) päättää itse maahantulon ja maasta poistumisen ajankohdasta;
- 4) päättää itse keräämisen aikatauluttamisesta.

5 §

Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus

Luonnontuotekeruualan toimijan on oltava luotettava. Joka ei ole luotettava, ei voi toimia 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna luonnontuotekeruualan toimijana. Toimijaa ei pidetä luotettavana, jos:

- 1) toimija on kolmen edeltäneen vuoden aikana elinkeinotoiminnassaan toistuvasti osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta tämän lain säännöksistä;
- 2) toimija on kolmen edeltäneen vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- tai maksuvelvollisuuksien hoitamisen; taikka
- 3) toimijalla on maksukyyn nähden vähäistä suurempia velkoja perittävänä ulosotossa tai velkoja, jotka on palautettu ulosotosta varattomuusestetodistuksin.

Jos luonnontuotekeruualan toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee toimitusjohtajaa ja hänen sijaistaan, hallituksen jäsentä ja varajäsentä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimielimen jäsentä ja varajäsentä, vastuunalaista yhtiömiestä sekä muuta ylimpään johtoon kuuluvaa. Vaatimus luotettavuudesta koskee myös henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään 25 prosenttia osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta taikka, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö, vastaava omistus- tai määräämisvalta.

Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon 1 momentissa tarkoitettut seikat sellaisista yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ssä tarkoitetuista rekisteröidyistä yrityksistä ja yhteisöistä, jotka välittömästi tai välillisesti kytkeytyvät luonnontuotealan toimijaan tai 2 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

6 §

Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet

~~Kerääjän Suomeen kutsuneella~~ Luonnontuotekeruualan toimijalla on velvollisuus:

- 1) perehdyttää kerääjä:
 - a) luonnontuotteiden keräämiseen ja olosuhteisiin Suomessa;
 - b) luonnontuotekeruualan toimijan ja kerääjän keskinäisiin oikeudellisiin suhteisiin;
 - c) kerääjän oikeuksiin ja velvollisuuksiin Suomessa;
 - d) jokamiehenoikeuksiin;
 - e) neuvoviin ja oikeusturvaa antaviin tahoihin;
 - f) muihin kuin a—e alakohdissa tarkoitettuihin keräämisen kannalta olennaisiin seikkoihin;
- 2) seurata satotilannetta ja myötävaikuttaa keräämiseen siten, että kerääjällä on mahdollisuus mahdollisimman suureen ansioon;
- 3) pitää kerääjälle tarjolla majoitus, joka täyttää terveysuojelulaissa (763/1994) säädetyt vaatimukset, sekä asianmukainen ruokahuolto;
- 4) pitää kerääjälle tarjolla katsastettu ajoneuvokalusto keruupaikoille kulkemiseen ja luonnontuotteiden kuljettamiseen;
- 5) pitää kerääjälle tarjolla keruuvälineet ja -varusteet;
- 6) huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan voimassa olevat luonnontuotteiden **vähimmäisostohinnat** sekä kerääjältä veloittavat kulut ovat kerääjän tiedossa, ja jo ennen kerääjän Suomeen saapumista, **kun kyse on toimijasta, joka viisumia haettaessa kutsuu kerääjän maahan**;
- 7) pitää kerääjien nähtävillä viranomaisten yhteystiedot luonnontuotekeruualan toimijaa koskevan palautteen antamista varten;
- 8) ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen.

7 §

Ansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee järjestää kerääjälle ajantasainen ansioiden kertymisen seuranta sekä maksaa kerääjän kaikki keruuanasiat ennen kerääjän maasta poistumista.

Luonnontuotekeruualan toimija ei saa periä kerääjältä:

- 1) maksua rekrytoinnista eikä Suomeen ja Suomesta pois matkustamiseen liittyvistä palveluksista;
- 2) korkoa mahdollisesta kerääjän matkakulujen rahoittamisesta;
- 3) maksua 6 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista velvoitteiden hoitamisesta;
- 4) kohtuutonta maksua 6 §:n 3—5 kohdassa tarkoitetuista velvoitteiden hoitamisesta.

Luonnontuotekeruualan toimijalla on lisäksi velvollisuus sopimusehdoissaan huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan lukuun toimiva taho tai edustaja ei peri kerääjältä 2 momentissa tarkoitettua maksua.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

8 §

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät

Työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Arvio annetaan toimijan hakemuksesta vuodeksi kerrallaan.

Työ- ja elinkeinotoimisto seuraa 5 ja 7 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisen ja antaa niistä edustustolle tai työsuojeluviranomaisille näiden pyynnöstä lausunnon.

Työ- ja elinkeinotoimisto antaa yhdessä työsuojeluviranomaisten kanssa neuvontaa 4—7 §:n soveltamisesta.

9 §

Valvonta

Tämän lain säännösten noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset noudattaen, mitä laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Työsuojeluviranomaisella on oikeus saada valvonnassaan välttämättömistä tiedoista ja asiakirjoista käänнос suomen, ruotsin tai englannin kielelle, jos se ei voi suorittaa valvontatehtävänsä alkuperäisellä kielellä olevan tiedon tai asiakirjan perusteella.

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 10 §:ssä rangaistavaksi säädetty teko, työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä.

10 §

Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomus

Luonnontuotekeruualan toimija, joka huolimatta työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta poistaa tai korjata säännösten vastainen olotila

- 1) laiminlyö 6 §:ssä säädetyn velvollisuuden,
- 2) ei järjestä ansioiden seuranta 7 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla,
- 3) rikkoo 7 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa periä maksua tai korkoa tai
- 4) toimii 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla ilman voimassa olevaa päätöstä luotettavuudesta (uusi 4 kohta)

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomuksesta sakkoon.

Rangaistusvastuun kohdentumiseen luonnontuotekeruualan toimijan ja tämän edustajan kesken sovelletaan, mitä rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädetään.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

11 §

Tietojensaantioikeus ja asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus

Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada luonnontuotekeruualan toimijalta tiedot ja asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa säädetyn seurannan ja valvonnan suorittamiseksi.

Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muulta viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin tai Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toiminnasta, taloudesta sekä kytkennöistä tai tämän lain mukaisten velvoitteiden noudattamisesta, jos tiedot ovat välttämättömiä 5 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi.

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee säilyttää tämän lain mukaisten velvollisuuksien hoitamiseen liittyvät tiedot siten, että ne ovat tarvittaessa vaivattomasti työsuojeluviranomaisen tarkastettavissa. Luonnontuotekeruualan toimijan on säilytettävä tiedot kahden vuoden ajan keruuvuoden päättymisestä lukien.

12 §

Muutoksenhaku

Työ- ja elinkeinotoimiston päätökseen luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1264/2020, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 308/2016, 858/2016, 1159/2016, 1413/2016, 1419/2016, 324/2017, 454/2017, 1112/2017, 404/2018, 414/2018, 722/2019, 1399/2019, 624/2020 ja 1264/2020, uusi 29 kohta seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

28) rehulain (1263/2020) 18 §:ssä tarkoitettua rehualan toimijan luotettavuuden selvittämistä;
29) luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain (/20)
5 §:ssä tarkoitettua luonnontuotealan toimijan luotettavuuden selvittämistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain vaikuttavuutta ja antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2022 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

Helsingissä 12.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen